

“İQTİSADI İSLAHATLAR” elmi-analitik jurnal

“TÜRK DÜNYASINA BAXIŞ 2040”ın REALLAŞDIRILMASININ İQTİSADI İNKİŞAFA TƏSİRİ

№ 3 (4)

Ramil HÜSEYN,
İqtisadi İslahatların Təhlili və
Kommunikasiya Mərkəzinin
icraçı direktorunun müavini

“Türk dünyasına baxış 2040”ın reallaşdırılmasının iqtisadi inkişafa təsiri

Ramil HÜSEYN,
İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzinin
icraçı direktorunun müavini

XÜLASƏ

2021-ci ildə qəbul edilən “Türk dünyasına baxış 2040” türk dövlətləri arasında siyasi və iqtisadi əlaqələrin inkişafına xidmət edən mühüm bir sənəddir. Sənədin ikinci bölməsi iqtisadi məsələlərə həsr edilmiş, iqtisadi işbirliyi, nəqliyyat, gömrük, enerji, turizm, kənd təsərrüfatı və s. sahələrdə əməkdaşlığın yol xəritəsi verilmişdir. Bu məqalədə də müəllif “Türk dünyasına baxış 2040”ın reallaşdırılmasının türk dövlətlərinin iqtisadi əlaqələrinin inkişafına təsirini qiymətləndirir və bununla bağlı müvafiq təkliflər verir.

Açar sözlər: *Türk Dövlətləri Təşkilatı, Türk dünyası, iqtisadi əlaqələr, ticarət, investisiya*

GİRİŞ

Türk Dövlətləri Birləşmiş Millətlər Təşkilatı (BMT) başda olmaqla bir çox qlobal və regional təşkilatlarda təmsil olunur. BMT 6 türk dövlətinin üzv olduğu beynəlxalq sülhün və təhlükəsizliyin qorunub saxlanılmasına xidmət edən qlobal miqyasda ən böyük təşkilatdır. Eyni zamanda 6 türk dövlətinin bir araya gəldiyi mühüm regional təşkilat isə Türk Dövlətləri Təşkilatı (TDT) sayıla bilər. Belə ki, Türkiyə Respublikası, Azərbaycan Respublikası, Qazaxıstan Respublikası, Qırğızıstan Respublikası, Özbəkistan Respublikası Türk Dövlətləri Təşkilatının üzvü, Türkmənistan Respublikası isə assosiativ üzvdür. Müstəqil Dövlətlər Birliyi çərçivəsində isə 5 türk dövləti bir araya gəlmişdir. Həmçinin 6 türk dövləti də İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının üzvüdür.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, 6 türk dövləti digər bir mühüm regional iqtisadi təşkilatda - İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatında bir araya gəlmişdilər[18]. Türk dövlətləri ticarət əlaqələri baxımından həm də Ümumdünya Ticarət Təşkilatı (ÜTT) ilə əməkdaşlıqlarını dərinləşdirirlər[17]. Həmçinin Avrasiya İqtisadi Birliyi və Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı çərçivəsində də Qazaxıstan Respublikası, Qırğızıstan Respublikası, Özbəkistan Respublikası əməkdaşlıq edir.

Amma şübhə yoxdur ki, 6 türk dövlətinin iqtisadi inkişafında və müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsində Türk Dövlətləri Təşkilatı digər beynəlxalq qurumlardan daha önəmli rol oynaya bilər. Bu baxımdan TDT-nin qəbul etdiyi mühüm sənədlərdən biri olan “Türk dünyasına baxış 2040”ın reallaşdırılması da müstəsna əhəmiyyətə malikdir[8; 9].

Bu məqalədə də türk dövlətlərinin iqtisadi əlaqələrinin gücləndirilməsi ilə bağlı həyata keçirilən tədbirlərə yer verilmiş, qarşıya qoyulmuş məqsədlərə nail olunması istiqamətində görülən işlər təhlil edilmişdir. Türk dövlətlərinin iqtisadi əlaqələrinin gücləndirilməsi üçün növbəti mərhələdə “Türk dünyasına baxış 2040”a uyğun olaraq görülməsi hədəflənən tədbirlər araşdırılmış, əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi ilə bağlı təkliflər formalaşdırılmışdır.

1. Türk dövlətlərinin beynəlxalq iqtisadi təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlığı

Hazırda türk dövlətləri arasında ikitərəfli iqtisadi əməkdaşlıq yüksələn xətt üzrə inkişaf edir. Həmçinin türk dövlətləri bir çox qlobal və regional iqtisadi təşkilatlara üzvdürlər və onların çərçivəsində əməkdaşlıq edirlər. Bu baxımdan türk dövlətləri ticarət əlaqələrinin inkişafı üçün ÜTT ilə əməkdaşlıqlarını dərinləşdirirlər. Türkiyə Respublikası, Qazaxıstan Respublikası, Qırğızıstan Respublikası artıq ÜTT-nin üzvüdür[17]. Azərbaycan Respublikası, Türkmənistan və Özbəkistan Respublikası müşahidəçi dövlət qismində üzvlüklə bağlı danışıqlar aparır.

Cədvəl 1. Türk Dövlətlərinin üzv olduqları qlobal və regional təşkilatların bəziləri

İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı	Avrasiya İqtisadi Birliyi	Türk Dövlətləri Təşkilatı	Müstəqil Dövlətlər Birliyi	Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı	Ümumdünya Ticarət Təşkilatı	İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı
Türkiyə, Azərbaycan Respublikası, Qazaxıstan Respublikası, Qırğızıstan Respublikası, Türkmənistan, Özbəkistan Respublikası	Qazaxıstan Respublikası, Qırğızıstan Respublikası	Türkiyə, Azərbaycan Respublikası, Qazaxıstan Respublikası, Qırğızıstan Respublikası, Özbəkistan Respublikası	Azərbaycan Respublikası, Qazaxıstan Respublikası, Qırğızıstan Respublikası, Özbəkistan Respublikası	Qazaxıstan Respublikası, Qırğızıstan Respublikası, Özbəkistan Respublikası	Türkiyə, Qazaxıstan Respublikası, Qırğızıstan Respublikası	Azərbaycan Respublikası, Qazaxıstan Respublikası, Qırğızıstan Respublikası, Türkmənistan, Özbəkistan Respublikası
	Müşahidəçi dövlət: Özbəkistan Respublikası	Assosiativ üzv: Türkmənistan	Müşahidəçi üzv: Türkmənistan		Müşahidəçi: Azərbaycan Respublikası, Türkmənistan, Özbəkistan Respublikası	

Mənbə: Müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir

Cədvəldən də göründüyü kimi, 6 türk dövlətinin üzv olduğu regional təşkilatlardan biri İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatıdır[18]. Məlumat üçün onu da qeyd edək ki, 1964-cü ildə İran, Pakistan və Türkiyə tərəfindən İnkişaf Naminə Regional Əməkdaşlıq (RCD) adı ilə yaradılan Təşkilat 1985-ci ildə İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı (İƏT) adlandırılmışdır. SSRİ-nin dağılmasından sonra 1992-ci ildə türdilli 5 keçmiş Sovet Respublikası - Azərbaycan Respublikası, Qazaxıstan Respublikası, Qırğızıstan Respublikası, Türkmənistan Respublikası və Özbəkistan Respublikası - da bu təşkilata qoşulmuşdur[18].

Türk dövlətlərinin bir araya gəldiyi regional təşkilatların içərisində ən gənci Türk Dövlətləri Təşkilatıdır. Türk Dövlətləri Təşkilatı və ya keçmiş adı ilə Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurası (Türk Şurası) – 2009-cu il 3 oktyabr tarixində Naxçıvanda imzalanan Naxçıvan müqaviləsi ilə Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkiyə arasında qurulmuş olan beynəlxalq təşkilatdır[12; 13; 19]. Özbəkistan 2018-ci il 30 aprel tarixində qatılma niyyətinin olduğunu açıqlamış və 2019-cu il 14 sentyabr tarixində də Türk Şurasına üzv olmuşdur. 2018-ci ildən Macarıstan müşahidəçi dövlətdir. TDT-nin məqsədi eyni dildə danışan və oxşar mədəni mühitdə yaşayan xalqların birliyinin gücləndirilməsi, siyasi və ticarət-iqtisadi əlaqələrin möhkəmləndirilməsi üçün yeni regional ümumtürk birliyinin yaranmasıdır [9; 12].

Türk Dövlətləri Təşkilatının üç mərkəzi vardır. Bunlar İstanbul, Bakı və Astanadır. İstanbul ümumi katibliyin, Bakı parlamentar assambleyasının, Astana isə Türk Akademiyasının mərkəzidir [19]. Ölkələrin dövlət rəhbərləri ildə bir dəfə rəsmi, bir dəfə də qeyri-rəsmi olaraq müxtəlif şəhərlərdə toplanırlar. TDT-nin güclənməsi həm də regionda yeni bir iqtisadi güc mərkəzinin formalaşması anlamına gəlir. Bu təşkilata üzv olan ölkələrdə 155 milyon nəfərdən çox insan yaşayır və ÜMD-ləri 2021-ci ildə 1138.5 milyard ABŞ dolları olmuşdur. Başqa sözlə desək, dünya əhalisinin 2 faizinin yaşadığı bu ölkələr qlobal ÜDM-də 1,2 faiz, ticarət dövriyyəsində 2,5 faizlik paya malikdirlər. Türk Dövlətləri Təşkilatının Baş katibi Bağdad Amreyev qeyd edir ki, TDT gündəliyində ticarətin sadələşdirilməsi, ticarət xidmətlərinin liberallaşdırılması və rəqəmsal ticarətin inkişafı ilə bağlı bir çox digər mühüm təşəbbüslər var ki, bunlar da ticarətin bu həcmi daha da artırmağı vəd edir. TDT ölkələri arasında ümumi məhsul ixracı 2016-cı ildə 13,9 milyard ABŞ dolları olubsa, bu göstərici 2021-ci ildə 25,9 milyard ABŞ dollarına çatıb [7].

TDT çərçivəsində iqtisadi əlaqələrin daha da inkişaf etdirilməsi bu ölkələrdə əhalinin rifah halının yaxşılaşdırılmasına birbaşa təsir edəcəkdir.

Qeyd edək ki, türk dövlətləri arasında son illər strateji əməkdaşlıqla bağlı kifayət qədər sənəd imzalanmışdı. Məsələn, Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikası arasında 2010-cu il 16 avqust tarixində imzalanmış "Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikası arasında strateji tərəfdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında Müqavilə"ni qeyd edə bilərik. Həmçinin 2021-ci il 15 iyun tarixində Şuşada Azərbaycan və Türkiyə prezidentlərinin imzaladığı "Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında müttəfiqlik münasibətləri haqqında Şuşa Bəyannaməsi"nin xüsusi önəmi var[6]. Şuşa Bəyannaməsində vurğulanır ki, türk dünyasının davamlı inkişafına yönəlmiş qarşılıqlı fəaliyyətlərin regional və beynəlxalq müstəvilərdə irəli aparılmasında səyləri birləşdiriləcəkdir. Türk həmrəyliyinin daha da möhkəmləndirilməsi məqsədilə Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurası, Türk Akademiyası, Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu, TÜRKSOY və Türkdilli Ölkələrin Parlament Assambleyası çərçivəsində həyata keçirilən fəaliyyətlərə təkan verəcəklər.

Eyni zamanda Azərbaycanla Qazaxıstan arasında ticarət-iqtisadi əməkdaşlıq haqqında Saziş, Azərbaycan Özbəkistan arasında sənaye sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş, Azərbaycan Qırğızıstan arasında investisiyaların təşviqi və qarşılıqlı qorunması haqqında Sazişin kimi onlarla mühüm sənədlər imzalanmışdır.

Şübhəsiz ki, Türk Dövlətləri arasındakı əməkdaşlığın möhkəmlənməsi baxımından "**Türk dünyasına baxış 2040**"ın xüsusi yeri var[8].

"TÜRK DÜNYASINA BAXIŞ 2040"IN ÜZV ÖLKƏLƏR ARSINDAKI İQTİSADI ƏLAQƏLƏRİN İNKİŞAFINA TÖHFƏSİ

2021-ci il 12 noyabr tarixində Türk Dövlətləri başçılarının İstanbul Zirvə toplantısında türk dünyasının birliyi istiqamətində çox mühüm qərarlar verilmiş və "Türk dünyasına baxış 2040" adlı sənəd qəbul olmuşdur[19]. Belə ki, türk dünyası üçün həyati vacib qərarları reallaşdırmaq üçün bir yol xəritəsinin qəbuluna zərurət yaranmışdır və qəbul edilən "**Türk dünyasına baxış 2040**" belə bir sənəd funksiyasını yerinə yetirəcəkdir. Türk Dövlətləri Təşkilatının sabiq Baş katibi B.Amreyev qeyd edir ki, "Türk dünyasına baxış 2040" proqramının qəbulu ölkələrin öz aralarında daha açıq, daha sistemli və daha məqsədyönlü əlaqələr vasitəsilə birlikdə daha yaxşı gələcək qurmağa qərar verdikləri tarixi məqamlardan biridir[7]. 2040-cı ilə kimi bu sənəddə müəyyənləşən hədəflərin reallaşması türk dünyası integrasiyasına böyük töhfə verə bilər. Sözügedən sənəddə hər bir sahə üzrə türk dünyasının gələcək əməkdaşlığını və birliyini təmin edəcək məqamlara yer verilib.

Xüsusən də "**Türk dünyasına baxış 2040**" üzv dövlətləri Şərq və Qərb - Şimal və Cənub ticarət dəhlizlərini birləşdirən güclü regional iqtisadiyyat qrupuna çevrilməyini hədəfləyirlər və onların aralarında ticarət həcmünün artırılması, ticarətin asanlaşdırılması, tarif və qeyri-tarif məhdudiyyətlərinin aradan qaldırılması, ticarətdə milli valyutanın payının artırılması, xarici valyutadan asılılığın azaldılması, sərhəd keçidlərində gömrük və tranzit prosedurlarını asan və ahəngdar etmək istiqamətində birgə iş aparacaqları ilə bağlı niyyətlərini göstərir.

Həmçinin, türk dövlətləri nəqliyyat sektorlarını liberallaşdırmaq və Xəzərdən keçid Beynəlxalq Şərq-Qərb Mərkəzi Nəqliyyat Dəhlizinin boyunca nəqliyyatın önündəki fiziki olmayan maneələri aradan qaldıracaqlar.

"**Türk dünyasına baxış 2040**"a imza atan dövlətlər qlobal miqyasda baş verən prosesləri də yaxından izləməklə yanaşı, Dördüncü Sənaye İnqilabını, rəqəmsal texnologiyaların və süni intellektin müxtəlif sahələrdə istifadəsini dəstəkləyəcəklərini bəyan edirlər. Sənəddəki mühüm məqamlardan biri də enerji sahəsində üzv dövlətlər arasında strateji əməkdaşlıq yaradılması ilə bağlı müddəanın əksini tapmasıdır. Üzv dövlətlərin artan elektrik tələbatını ödəmək üçün integrasiya olunmuş şəbəkə sistemi vasitəsilə səmərəli transsərhəd elektrik əlaqələrinin qurulmasını hədəfləyir.

Türk Dövlətləri Təşkilatının turizm ilə bağlı da ciddi hədəfləri var. Belə ki, yeni birgə

turizm layihələri vasitəsilə üzv dövlətlərin regionun turizm mərkəzinə çevrilməsi və turizm potensialından tam istifadə edilməsi istiqamətində iş aparılacaqdır. Bu sahədə xidmətlərin və turizm məhsullarının keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması məqsədilə turizm infrastrukturuna və xidmət sektoruna yönələn investisiyalar dəstəklənəcəkdir.

“**Türk dünyasına baxış 2040**”nda turizm ilə yanaşı kənd təsərrüfatının inkişafına da xüsusi yanaşma var. Türk Dövlətləri Təşkilatı regionumuzda davamlı kənd təsərrüfatının inkişafı, ərzaq məhsulları ilə özünütəminatmə səviyyəsinin yüksəlməsi və qida təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məsələsinə önəm verir.

Ekoloji cəhətdən təmiz, davamlı və orqanik kənd təsərrüfatı potensialının artırılması üçün bu sahədə də əməkdaşlıq gücləndiriləcəkdir. Həmçinin kənd təsərrüfatı sahəsində beynəlxalq təşkilatlarla səmərəli əməkdaşlıq təşviq ediləcəkdir.

Ümumiyyətlə, bir məqamı da qeyd edək ki, “**Türk dünyasına baxış 2040**”ın ikinci hissəsi iqtisadi məsələlərə həsr edilmişdir və iqtisadi inteqrasiya sözügedən sənədin ən mühüm hissəsini təşkil edir. Sənədin İqtisadi və Sektoral Əməkdaşlıq bölməsi iqtisadi işbirliyi, nəqliyyat və gömrük, İnformasiya və Kommunikasiya Texnologiyaları, enerji, turizm, səhiyyə, ətraf mühit, kənd təsərrüfatı alt başlıqları ilə verilmişdir.

“TÜRK DÜNYASINA BAXIŞ 2040”IN REALLAŞMASININ AZƏRBAYCANA İQTİSADI TƏSİRLƏRİ

“**Türk dünyasına baxış 2040**” həm siyasi, həm də iqtisadi baxımdan Azərbaycan Respublikasının maraqlarına tam cavab verir. İlk olaraq onu qeyd edək ki, növbəti onillikdə ölkəmizdə sosial-iqtisadi rifahın yüksəldilməsi üçün iqtisadiyyatın ikiqat artımının təmin edilməsi qarşıda duran başlıca strateji çağırışlardan biridir[1]. Bu baxımdan Türk Dövlətləri Təşkilatının üzvləri ilə iqtisadi əlaqələrin dərinləşdirilməsi ölkəmizin iqtisadi inkişafına xidmət edəcəkdir.

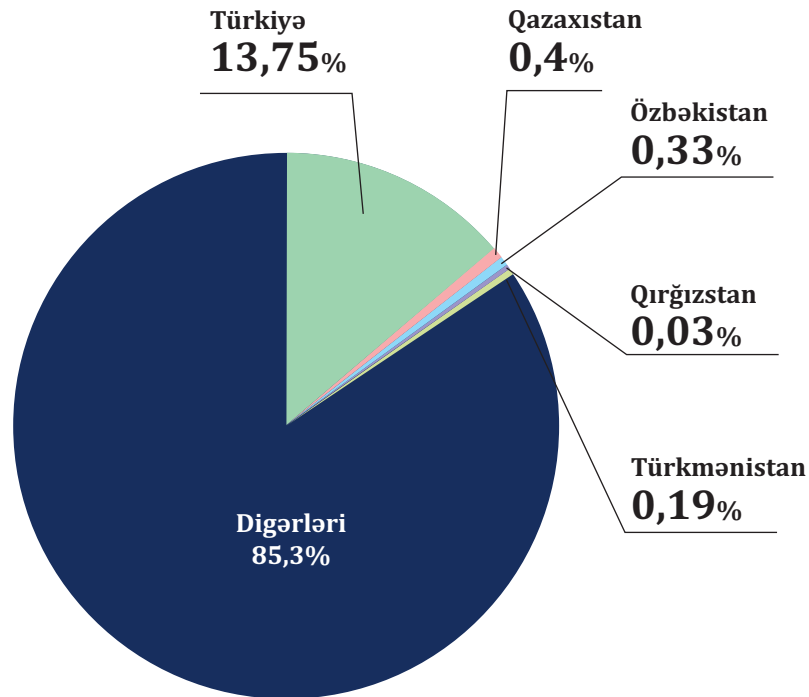
Qeyd edək ki, Azərbaycanın türk dövlətləri ilə ticarət əlaqələrini inkişaf etdirmək üçün böyük potensial var.

Cədvəl 2. Azərbaycanın türk dövlətləri ilə ticarət əlaqəsi, min ABŞ dolları

Dövlətlər		2017	2018	2019	2020	2021
Türkiyə Respublikası	İxrac	1366337	1825982	2862695	2597777	2818136
	İdxal	1273709	1576865	1646802	1563048	1843709
Qazaxıstan Respublikası	İxrac	34273	46644	24023	25920	39894
	İdxal	107827	174145	205579	116108	95905
Qırğızıstan Respublikası	İxrac	603	4034	2744	1833	6023
	İdxal	1157	2049	30458	3584	2995
Özbəkistan Respublikası	İxrac	3959	9351	28871	23131	33490
	İdxal	26041	34597,5	53092	59188	78413
Türkmənistan Respublikası	İxrac	54122	23799,6	23066,5	18910	34276
	İdxal	110024	109352	202586	89865	70748

Mənbə: [15; 16]

Onu da qeyd edək ki, Türkiyə və Azərbaycan respublikaları aralarındakı ticarət dövriyyəsinə 2023-cü ildə 15 milyard dollara çatdıracağı hədəfləyirlər[5]. Bu məqsədə töhfə vermək üçün 2020-ci il 25 fevral tarixində Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında Preferensial Ticarət Sazişi imzlanmışdır. Bu 2021-ci il 1 mart tarixindən qüvvəyə minmişdir[4]. Amma burada onu da nəzərə almalıyıq ki, 2021-ci ildə Türkiyə ilə ticarət dövriyyəmiz 4,7 milyard ABŞ dolları olmuşdur.

Şəkil 1. 2021-ci ildə Azərbaycanın ticarət dövriyyəsində türk dövlətlərinin payı, %

Mənbə: [15; 16]

Şəkildən də görüldüyü kimi, Azərbaycanın ticarət dövriyyəsində Türkiyə istisna olmaqla digər türk dövlətlərinin payı çox azdır. **"Türk dünyasına baxış 2040"** nun reallaşması bu sahədə Azərbaycan üçün yeni imkanlar yaradacaqdır.

Digər tərəfdən, **"Türk dünyasına baxış 2040"** nun reallaşması "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər" in [2] və "Azərbaycan Respublikasının 2022–2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası" nın [3] da icrasına töhfə verəcəkdir. Belə ki, inkişaf strategiyasına əsasən 2026-cı ilə kimi ölkə iqtisadiyyatının hər il orta hesabla 3–4%, qeyri-neft-qaz ÜDM-i isə illik orta hesabla 5% artması proqnozlaşdırılır. 2026-cı ildə ÜDM-in artımı 2021-ci illə (5,6%) müqayisədə 1,2 dəfə, qeyri-neft-qaz ÜDM-in artımı 2021-ci illə (7,2%) müqayisədə 1,3 dəfə artacaqdır. Xüsusən də qeyri-neft-qaz sənayesi hər il orta hesabla 8,3%, kənd təsərrüfatında 4%, informasiya və rabitə sektorunda 10%, tikinti sektorunda 3%, nəqliyyat sektorunun 5% arım gözlənilir. 2026-cı ildə turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai işə sektorunda yaradılacaq əlavə dəyər 2019-cu illə müqayisədə 1,5 dəfə artacaqdır. Ölkənin tranzit yükdaşımalardan əldə etdiyi gəlir 2019-cu ildəki 227 mln manatdan 2 dəfəyədək artaraq 450 mln manata çatdırılması hədəflənir. Qeyri-neft-qaz ixracının həcmi 2021-ci illə (2,7 mlrd ABŞ dolları) müqayisədə 1,8 dəfə artırılması qarşıya məqsəd qoyulmuşdur [3].

Ölkəmizdə ümumi məhsul buraxılışında regionların xüsusi çəkisi 35%-dən 42%-ə çatdırılması hədəflənir. Məhz **"Türk dünyasına baxış 2040"** da yer alan hədəflərdə bu baxımdan Azərbaycanın maraqlarına tam uyğundur. Eyni zamanda bu sənəddə üzv dövlətlər Xəzər dənizindən keçən Beynəlxalq Şərq-Qərb Dəhlizində Şərqlə Qərb arasında ən təhlükəsiz nəqliyyat əlaqəsinə təşkil etmək öhdəliyi götürürlər və müxtəlif beynəlxalq iqtisadi platformalarda Zəngəzur dəhlizini birgə təbliğ edəcəklərini bəyan edirlər. Türk Dövlətləri Təşkilatının vizyonunda Zəngəzur dəhlizinin yer alması Azərbaycanın maraqları baxımından xüsusi önəm daşıyır.

NƏTİCƏ

Yekun olaraq qeyd edə bilərik ki, Türk Dövlətləri Təşkilatı əməkdaşlığın güclənməsinə xidmət edən global əhəmiyyətli bir platformadır və bu təşkilat əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi üçün işlək mexanizmə malik bir beynəlxalq qurum kimi özünü təsdiqləmişdir. **"Türk dünyasına baxış 2040"** da türk dövlətlərinin maraqları baxımından bütün strateji məsələləri

əhatə edir. Burada əksini tapan məsələlərin reallaşması üzv dövlətlərin dayanıqlı iqtisadi inkişafına, ticarətdə tam inteqrasiyaya nail olmalarına və vahid investisiya məkanının yaradılmasına böyük töhfə verəcəkdir. Bu baxımdan Türk İnvestisiya Fondunun yaradılması da təqdirəlayiqdir. Xüsusən də **“Türk dünyasına baxış 2040”**ın həyata keçirilməsi üçün 2022-2026-cı illəri əhatə edən strategiyanın qəbulu [10] mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Azərbaycana gəldikdə isə qeyd edək ki, ölkəmiz türk dövlətləri arasındakı iqtisadi əlaqələrin inkişafından bəhrələnəcəkdir. Xüsusən də müxtəlif beynəlxalq iqtisadi platformalarda Zəngəzur dəhlizinin birgə təbliği, TDT üzvlərinin işğaldan azad edilmiş ərazilərdə bərpa, yenidənqurma və reinteqrasiya tədbirlərinə dəstək verməyə hazır olduqlarını bəyan etmələri ölkəmizin maraqları baxımından önəmli məsələdir. Eyni zamanda Beynəlxalq Birləşmiş Yük Daşımaları və Sadələşdirilmiş Gömrük Dəhlizinin yaradılmasına dair son sazişlər Orta Dəhlizin əhəmiyyətini və səmərəliliyini daha da artıracaq və bu da öz növbəsində Azərbaycanın iqtisadi inkişafına töhfə verəcəkdir. 2022-ci ilin 11 noyabr tarixində Özbəkistanda keçirilən Türk Dövlətləri Təşkilatının IX Zirvə Görüşündə imzalanan Səmərqənd Bəyannaməsi bu baxımdan xüsusi yer tutur.

Qənaətimizcə, bundan sonra da Azərbaycan TDT çərçivəsində əməkdaşlığın dərinləşdirilməsində aparıcı rol oynamalı və **“Türk dünyasına baxış 2040”** əsas götürülərək növbəti mərhələdə qəbul olunan sənədlərin icrasına töhfə verməlidir. Bu sənədlərdə müəyyənləşən hədəflərin tam icrası üçün işlək mexanizmlərin yaradılması istiqamətində də fəaliyyət dərinləşməlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasında iqtisadi siyasətin və iqtisadi islahatların yeni idarəetmə çərçivəsinin yaradılması və “Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Sabitliyi Şurasının yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 15 iyul tarixli 995 nömrəli Fərmanının ləğv edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. Bakı şəhəri, 9 sentyabr 2020-ci il
<https://e-qanun.az/framework/45900>
2. Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 2 fevral tarixli 2469 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir
<https://e-qanun.az/framework/46813>
3. Azərbaycan Respublikasının 2022–2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası. Bakı şəhəri, 22 iyul 2022-ci il.
<https://e-qanun.az/framework/50013>
4. Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında Preferensial Ticarət Sazişinin təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı şəhəri, 31 may 2020-ci il
<https://e-qanun.az/framework/45319>
5. Azərbaycan və Türkiyə prezidentləri mətbuata birgə bəyanatlarla çıxış ediblər.
https://azertag.az/xeber/Azerbaycan_ve_Turkiye_prezidentleri_metbuata_birge_beyanatlarla_chixis_edibler_YENILANIB_VIDEO-1807667
6. Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında müttəfiqlik münasibətləri haqqında Şuşa Bəyannaməsi.
<https://e-qanun.az/framework/49147>
7. Bağdad Amreyev. Daha güclü, daha yaxşı inteqrasiya olunmuş və daha sıx birləşmiş Türk dünyasına doğru.
<https://azertag.az/xeber/2372813>
8. Türk Dünyası 2040 Vizyonu
<https://www.turkkon.org/assets/pdf/haberler/turk-dunyasi-2040-vizyonu-2396-98.pdf>

9. Türk Dövlətləri Təşkilatı
<https://economy.gov.az/az/page/beynelxalq-elaqeler/iqtisadi-teskilatlarla-emekdasliq/regional-teskilatlar/turkdilli-dovletlerin-emekdasliq-surasi-tdes>
10. Türk Devletleri Təşkilatı dokuzuncu zirvesi Semerkant Bildirisi
<https://www.turkkon.org/assets/pdf/haberler/semerkant-bildirisi-2679-164.pdf>
11. The Cooperation Council of Turkic Speaking States - The Turkic Council
<https://www.turkkon.org/assets/dokuman/Final-Turkic-Council-Report-Interactive-High-Res.pdf>
12. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2559564>
13. https://www.researchgate.net/publication/360963429_Institutional_Development_and_Cooperation_Mechanisms_of_the_Organization_of_Turkic_States
14. Turkic council | 10th anniversary of the nakhçıvan agreement
<https://www.turkkon.org/assets/pdf/yayinlar/ozel-yayin-turk-konseyi-nahcivan-anlasmasin-10-yil-donumu-11-tr.pdf>
15. <https://customs.gov.az/az/faydali/gomruk-statistikasi/xarici-ticaretin-veziyyeti-haqqinda>
16. <https://stat.gov.az/source/trade/>
17. https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/whatis_e.htm
18. <https://www.eco.int/>
19. <https://www.turkkon.org/en/turk-konseyi-hakkinda>

THE IMPACT OF THE IMPLEMENTATION OF THE "TURKIC WORLD VISION 2040" ON ECONOMIC DEVELOPMENT

Ramil HUSEYN

SUMMARY

"Turkish World Vision 2040" adopted in 2021 is an important document that serves the development of political and economic relations between the Turkish states. The second section of the document is devoted to economic issues. Here is a road map of cooperation in the fields of economic cooperation, transport, customs, energy, tourism, agriculture and etc. In this article, the author evaluates the impact of the implementation of the "Turkish World Vision 2040" on the development of the economic relations of the Turkish states and makes relevant proposals in this regard.

Keywords: *Organization of Turkic States, Turkic world, economic relations, trade, investment*

Məqalə redaksiyaya daxil olub: 15.08.2022

Çapa qəbul olunub: 14.11.2022